

dašnje stanje istraživanja Knjige o Tobiji. Uz duboku analizu grčkog teksta autor donosi uvid u Tob kao književno djelo te uklopljenost biblijskog autora u židovsku teologiju i grčku književnost svojeg vremena.

Smatram prikladnim ovdje napomenuti dva rada o Knjizi o Tobiji na hrvatskom jeziku Ante Popovića i Drage Župarića (Anto Popović, *Uvod i knjige Staroga zavjeta 2: Povijesne knjige*, Zagreb, 2015., 289-307; Drago Župarić, *Teološka*

poruka u dijalozima Knjige o Tobiji, Sarajevo, 2009., 446 str.) Ante Popović obrađuje Tob u sljedećim podnaslovima: »Uvod, struktura i sadržaj, povijesnost i nastanak, teologija«, uz popis osnovne literature na hrvatskom i stranim jezicima, dok je knjiga Drage Župarića doktorska disertacija izrađena pod vodstvom prof. dr. sc. Bože Lujica na KBF-u u Zagrebu, a dio gdje govorio o Tob 6 obradio je pod naslovom »Put od Ninive do Ekbatane« (211-246).

Mato Zovkić

Norbert METTE – Stipe NIMAC, *Praktična teologija. Noviji razvojni pravci i pastoralna paradigma*, Ravnokotarski cvit, Lepuri, 2016., 84 str.

Nizu biblioteke 'Ravnokotarski cvit' relativno nedavno pridodana je vrijedna knjiga autora Norberta Mettea i Stipe Nimca pod nazivom *Praktična teologija. Noviji razvojni pravci i pastoralna paradigma*. To malo koautorsko djelo predstavlja važan prilog razvitku pastoralne ili praktične teologije na hrvatskom govornom području. Autori djela su njemački pastoralni teolog i religijski pedagog Norbert Mette i hrvatski pastoralni teolog fra Stipe Nimac, umirovljeni profesor pastoralne teologije na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu.

Pored urednikove riječi na početku, te bilješke o autorima, sažetka na njemačkom jeziku i sadržaja na kraju, knjiga sadrži dva glavna poglavlja: prvo pod nazivom *Novije razvojne crte i pravci*

u katoličkoj pastoralnoj teologiji njemačkoga govornog područja (9-48), te drugo pod nazivom *Učinkovitost postojeće pastoralne paradigme u prenošenju vjere* (49-73). Autor prvog poglavlja je Norbert Mette, a drugoga Stipe Nimac.

Prvo je poglavlje, kao što je vidljivo iz samog njegova naslova, posvećeno prezentiranju i teološko-pastoralnom razlučivanju stanja pastoralne ili praktične teologije na njemačkom govornom području u posljednjih nekoliko desetljeća, točnije počevši od 70-ih godina prošlog stoljeća do danas. Norbert Mette jedan je od glavnih autoriteta pastoralne teologije na njemačkome govornom području. S time dodatno dolazi do izražaja značenje njegova pokušaja prezentiranja navedene teme, pokušaja koji, iako sažet i teološko-pastoralno

koncizan, daje sasvim dovoljno materijala za promišljanje ne samo o sadašnjem stanju nego i o bližim perspektivama te teološke discipline, i to ne samo na njemačkom nego i na širem europskom planu.

Autor precizno navodi glavne autore i razvojne pravce suvremenog razvitka te discipline na odnosnom govornom području, poštujući i logiku kronološkog reda, ali i logiku važnosti i dalekosežnosti pojedinih djela i autora. U tome pogledu posebno ukazuje na važnost poznatog *Priručnika pastoralne teologije*, koji su Karl Rahner i suradnici izdali od 1964. do 1972. godine, a koji je, iako brzo nepravedno stavljen u stranu, predstavljao svojevrsnu prekretnicu u promišljanjima o pastoralu u koncilsko doba. Od njegove pojave pa sve do zadnjeg većeg i sveobuhvatnijeg priručnika Herberta Haslingera iz 1999./2000. godine ostvaren je cijeli niz važnih pisanih doprinosa, ali se pojavio i veći broj kompetentnih autora koji su tu disciplinu iznova znanstveno pozicionirali. Iako su mnogi od njih između sebe ponešto i oprečni, ipak je važno zamijetiti da je ukupan doprinos razvitku discipline bio ogroman. I nakon Haslingerova priručnika djelovanje tog tipa nastavljeno je s cijelim nizom mlađih autora.

Norbert Mette u naznačenom smislu osobito navodi značenje djela Rolfa Zrefaša i njegov pokušaj razrade praktične teologije kao pragmatske znanosti. R. Zrefaš je uspio iznova ukazati na dubinske mogućnosti te discipline u po-

gledu cjelovitoga znanstvenog teološkog sagledavanja prakse, izvlačeći pastoralnu teologiju iz okvira tek poprilično »jeftinog« teologiziranja o konkretnim pastoralnim pothvatima. Hemult Peukert osobito ukazuje na vrijednost shvaćanja te discipline pod prizmom simboličkog značenja teoloških koncepata sve dotle dok je vidi percepcijskom znanošću u formi estetike. U cijelom nizu drugih autora Mette osobito ističe i doprinose Rainera Buchera te njegove pokušaje osuvremenjivanja teološko-pastoralnog mišljenja u povezanosti sa suvremenom praksom, te Ottmara Fuchsa koji, kao autentični autoritet suvremene praktične teologije istu vidi u prisnoj povezanost s teološkim razlučivanjem ljudskog iskustva. Sličnosti naznačenih promišljanja moguće je otkriti i u uvidima i doprinosima Augusta Laumera.

Autorov prilog o metodama u ovom je djelu sažet, ali teološko-pastoralno dubok i aktualan. Van der Venova empirijska pastoralna teologija u tome je pogledu specifično polazište. Empirijska je metoda u pastoralnoj teologiji posebno važna jer disciplini pomaže da bude interdisciplinarno aktualna te da metodološki ne zaostaje za neteološkim znanostima koje se koriste sličnom metodom (usp. str. 24). Stephani Klein u pogledu metode ističe važnost uvažavanja vlastite teološke dimenzije na horizontu vjere. Iz te je pozicije shvatljivo njezino zagovaranje metodološke pluralnosti. Uz ove autore, Mette

ističe još nekoliko priloga suvremenijih autora te ukazuje i na značenje metode *vidjeti-prosuditi-djelovati* kao i tzv. teološke kairologije.

Osobitu vrijednost Metteova doprinosa u ovom poglavlju predstavlja nekoliko njegovih posljednjih odlomaka u kojima, na temelju povijesno-teoloških poticaja, a osobito onih Karla Rahnera, Johna Henrya Newmana i Marie-Dominiquea Chenua, promišlja aktualna tematska područja pastoralne teologije te pritom pozornost posvećuje socijalnom okružju, župnoj zajednici crkvenoj službi i dušobrižništvu. U odnosu na ta područja autor ostvaruje svojevrsno koncizno teološko-pastoralno skiciranje glavnih okosnica mogućeg napretka pastora pod vidom doprinosa suvremene praktične teologije. U tome smislu različita socijalna područja, osobito u gradovima, Crkva tek treba ozbiljnije usvojiti kao područja svojeg pastoralnog angažmana. Župna zajednica je još uvijek ambijent aktualiziranja doprinosa većinom konzervativnijeg dijela crkvene zajednice, te bi se stoga, slično kao i tema crkvene službe i dušobrižništva, trebala sagledavati daleko suvremenije i cjelovitije, uzimajući u obzir cijeli niz novijih društveno-kulturalnim pitanja. Mette u tome smislu na kraju osobito ističe riječi autorice Doris Nauer, koja kaže da se autentičnost dušobrižništva danas posebno prepoznaje po njegovoj osjetljivosti za vrijeme: »Dušobrižništvo također valja uistinu koncipirati ukorak s vremenom,

odnosno uzimajući pritom u obzir sve one izazove i probleme koji poprilično tište suvremenoga čovjeka na individualnome, ali jednako tako i na socijalnome planu, te neprestance vodeći konstruktivan dijalog sa svim ostalim ne-teološkim znanostima koje se isto tako suočavaju sa sličnim problemima i znanstveno im nastoje doskočiti...« (45).

Autor Stipe Nimac u drugom dijelu knjige posvećuje se proučavanju učinkovitosti postojeće pastoralne paradigme u prenošenju vjere, imajući pritom pred očima u prvom redu hrvatsku pastoralnu i društvenu situaciju. I ovaj je dio knjige sažet i koncizan, no, s time ništa manje važan i aktualan. Pitanje shvaćanja termina 'paradigma' kao i njegove prikladnosti i prihvatljivosti u pogledu razrade zadane teme jedno je od temeljnih u prvom dijelu ovog poglavlja knjige. Njegovoj razradi u znanstvenoj teoriji općenito autor prilazi u povezanosti s nekim tipično teološkim temama, kao što su prenošenje vjere i spasenje. Paradigma kao temeljno spoznajno i metodološko uporište u nekoj znanosti ili s obzirom na određeno područje znanja i djelovanja, a s time i njezina veća ili manja prihvatljivost i učinkovitost, može biti primijenjena i u pogledu razumijevanja i razlučivanja crkvenog angažmana. U pogledu sagledavanja određene paradigme prenošenja vjere autor ističe važnost biblijskih, poglavito novozavjetnih korijena razumijevanja vjere te na tim temeljima ukazuje na obrise mogućeg suočavanja sa su-

vremenim izazovima u pogledu paradigmatičkih modela njezina svjedočenja u kasnijim razdobljima pa sve do danas.

Iz nastavka autorova teksta jasno se prepoznaje nastojanje sagledavanja te vrlo kompleksne problematike na što je moguće jasniji, a u isto vrijeme teološko-pastoralno produbljeniji način. Zato ne iznenađuje činjenica autorova ulaženja u sagledavanje paradigme djelovanja Crkve u pogledu odnosne teme upravo kroz prizmu razlučivanja nekoliko važnih tema. To se u prvom redu odnosi na teme kao što su pastoralni djelatnik, župna zajednica te suodnos tradicije i inovativnosti. Sve do kraja poglavlja autor s njihovim razlučivanjem povezuje cijeli niz drugih tema kroz čije razumijevanje nastoji prikazati konture postojeće pastoralne paradigme, ali i njezine ograničenosti, kao i mogućnosti unapređenja.

Pastoralni djelatnici danas nužno bi trebali vlastito djelovanje sve više ostvarivati u otvorenosti zahtjevnostima suvremene situacije, dok se župnu zajednicu kao strukturu može obnoviti i unaprijediti, ali samo na temelju shvaćanja žive zajednice u kojoj je zajedništvo Crkve stvarnost, a ne tek parola. Tek je u takvom kontekstu moguće govoriti o istinskom prenošenju vjere koje se više ne ostvaruje tek pozivanjem na tradiciju, već više kroz dinamizme osobnog pristupa. Upravo je to jedna od ključnih tema s obzirom na prenošenje vjere, tema kojoj bi se trebalo posvećivati daleko više pozornosti negoli je to bilo dosada. Zato autor s pravom ističe: »ima

se, međutim, dojam da je sve naglašenija potreba za osobnim pristupom u prenošenju vjere i da se u cjelini gledano u našoj Crkvi i presporo događaju pomaci u tom smjeru« (60). Valja dodati da će osobni pristup u prenošenju vjere, ali i u pastoralu općenito, polučiti prave rezultate tek u kontekstu žive, dijaloški usmjerene i za legitimnu pluralnost otvorene župne zajednice. Njezin život treba biti prožet istinskom euharistijskom duhovnošću i molitvom iz koje proizlazi istinska vjernička komunikacija i spremnost za prepoznavanje darova Duha Svetoga.

Zaključno se može istaknuti da ova knjiga predstavlja jedinstven pokušaj povezivanja teološko-pastoralne teorije jednoga određenog govornog područja s promišljanjem pastoralne prakse jednoga drugog manjeg govornog područja. Iako svaki autor ostaje u okviru svoje teme, ipak je djelo u cjelini dobra kombinacija uvida i značajki određenih teoretskih, ali i konkretnih pokušaja i prikaza teološko-pastoralne teorije i pastoralne prakse u vrlo različitim, a opet tako bliskim kontekstima.

Prvo je poglavlje osobit pregled stanja pastoralne teologije na njemačkome govornom području danas. Njegova su interdisciplinarna nota i pristup vrlo otvoreni za različita promišljanja, vrlo indikativni znak potreba, ali i mogućnosti pastoralne teologije danas. Možemo se nadati da će se na istaknutim uvidima graditi novi doprinosi budućih generacija pastoralista s ci-

ljem produblivanja tematike, ali i doprinosu konkretnomu crkvenom pastoralu. Drugo se poglavlje na sve to skladno nastavlja i u nekom pogledu konkretno zira mnoge prije iznesene uvide. Prenosnje vjere je u tom smislu ne samo aktualna nego i izuzetno pogodna tema jer uključuje cijeli niz drugih teološko-

-pastoralnih tema, čije je sažeto razrađivanje cijelu knjigu duboko usidrilo u konkretnu praksu. Iz svega iznesenog postaje razvidnim doprinos ovog djela teološko-pastoralnoj disciplini na našem govornom području, ali ništa manje i samoj pastoralnoj praksi, potrebnoj stalne obnove i unapređenja.

Nikola Vranješ

Slavica DODIG, Djeca i mladi u Bibliji. Prilog biblijskoj antropologiji djetinjstva, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2020., 155 str.

Iz Životopisa autorice (151-152) čitatelji mogu razabrati da je Slavica Dodig doktorica znanosti medicinskog područja koja se u aktivnim godinama bavila alergologijom i imunologijom. Uz medicinsku biokemiju studirala je teologiju na Institutu za teološku kulturu laika KBF u Zagrebu i to ju je, kao vjernicu, inspiriralo da se bavi i biblijskim istraživanjem. Uz ovu knjigu, dosada je napisala još četiri tematske knjige s područja vjerničkog čitanja i razmatranja Biblije.

Ovu bi knjigu trebalo početi čitati od str. 81, tj. od bilješke 73, gdje autorica svoju konstataciju da su »u svim razdobljima koja prate biblijski tekstovi djeca odrastala uz autoritarnog oca« tumači pomoću triju stila odgajanja: autoritarni uz prijetnje i kažnjavanje djece, popustljivi, kada roditelji svojoj djeci ne postavljaju jasne granice, i nezainteresirani, kada se roditelji ne bave u pravom smislu svojom djecom bilo zbog umora bilo zbog zaokupljenosti sobom. Au-

torica u Predgovoru (7-12) pod pojmom biblijske antropologije djetinjstva misli na značajke djetinjstva u biblijskim vremenima, zatim na odnos između Boga i djece te bezazlenost, nevinost, dobrohotnost i otvorenost djece koju Isus stavlja kao uzor odraslima u podlaganju Božjoj vladavini. Autorica ovom knjigom želi potaknuti teologe, roditelje i odgojitelje na razmišljanje o ulozi djece te na »metaforičnost djece u kontekstu povijesti spasenja«. U uvodnom poglavlju (13-45) citra na početku Konvenciju o pravima djeteta od 20. studenoga 1989. godine, koju na prijedlog UN prihvaćaju države članice, među njima također Republika Hrvatska te Bosna i Hercegovina. Zatim prikazuje fenomene: dijete, odgovorno roditeljstvo, patrijarhalna društva i vremena u kojem je nastajala Biblija te položaj i zlostavljanje djece u tim društvima.

Slijedi središnje poglavlje o djeci i mladima u različitim knjigama Starog